

## Jigar kasalliklarida anemik sindrom

Feruza Xaydarovna Mamatkulova

Asadbek Xidirov

Firuzjon Nizomov

Samarqand davlat tibbiyot universiteti

**Annotatsiya:** Hozirgi vaqtda anemiya muammosi surunkali diffuz jigar kasalliklari bilan ogʻrigan bemorlarni davolashda juda dolzarbdir. Surunkali jigar kasalligida anemiya rivojlanish mexanizmlarini aniqlash qizil qon tanachalaridagi patologik oʻzgarishlarni va jigarining asosiy kasalliklarini oʻz vaqtida tashxislash, tuzatish va rivojlanishining oldini olish uchun juda muhimdir. Jigar kasalliklari bilan ogʻrigan bemorda anemiya klinik jihatdan ahamiyatli, ammo koʻpincha eʼtibordan chetda qoladigan klinik xususiyat boʻlib, gipoksik sindromning rivojlanishi tufayli kasalliklarning kechishini ogʻirlashtiradi. Bemorlarda kamqonlikning sabablari jigar yetishmovchiligi, faoliyatining buzilishi hisoblanadi, splenomegali, qiziloʻngachning varikoz tomirlaridan qon ketish (VQK), temir almashinuvining buzilishi, folat kislotasi, vitamin V12, spirtli ichimliklar va giyohvand moddalarning toksik taʼsiri.

**Kalit soʻzlar:** jigar kasalliklari, kamqonlik, folat kislotasi, vitamin V12, portal gipertenziya, surunkali kasalliklar kamqonligi

## Anemic syndrome in liver diseases

Feruza Khaydarovna Mamatkulova

Asadbek Khidirov

Firuzjon Nizomov

Samarkand State Medical University

**Abstract:** Currently, the problem of anemia is very relevant in the treatment of patients with chronic diffuse liver diseases. Determining the mechanisms of anemia development in chronic liver disease is very important for timely diagnosis, correction and prevention of pathological changes in red blood cells and the development of underlying liver diseases. Anemia in patients with liver diseases is a clinically significant, but often overlooked clinical feature, which aggravates the course of the disease due to the development of hypoxic syndrome. The causes of anemia in patients are liver failure, its dysfunction, splenomegaly, bleeding from esophageal varices (VVK), impaired iron metabolism, folic acid, vitamin B12, toxic effects of alcohol and drugs.

**Keywords:** liver diseases, anemia, folic acid, vitamin B12, portal hypertension, anemia of chronic diseases

**Kirish:** So‘nggi paytlarda dunyoda mehnatga layoqatli yoshdagi odamlar orasida jigarining surunkali diffuz kasalliklari (keyingi o‘rinlarda JSDK deb yuritiladi) bilan og‘rigan bemorlarning ko‘payishi tendensiyasi kuzatilmoqda [1]. Surunkali jigar kasalligi og‘ir kechishi va yomon prognoz bilan tavsiflanadi, bu ko‘pincha bemorlarda nogironlikning asosiy sababiga aylanadi. Shu munosabat bilan jigar kasalliklarining epidemiologiyasi, klinik ko‘rinishi, diagnostikasi va davolash xususiyatlarini o‘rganish zamonaviy gepatologiyaning dolzarb muammolaridan biri bo‘lib qolmoqda.

Hozirgi vaqtda anemiya muammosi surunkali diffuz jigar kasalliklari bilan og‘rigan bemorlarni davolashda juda dolzarbdir. Surunkali jigar kasalligida anemiya rivojlanish mexanizmlarini aniqlash qizil qon tanachalaridagi patologik o‘zgarishlarni va jigarining asosiy kasalliklarini o‘z vaqtida tashxislash, tuzatish va rivojlanishining oldini olish uchun juda muhimdir.

Surunkali jigar kasalliklarida anemiya murakkab patogenez bilan tavsiflanadi va temir almashinuvining buzilishi, autogemolizning kuchayishi va eritrotsitlarda homila gemoglobin miqdorining ko‘payishi, membrana protein tarkibining sifat va miqdoriy o‘zgarishi shaklida eritropoezning murakkab buzilishlari natijasida yuzaga keladi.

Jigar kasalliklarida anemiya an‘anaviy ravishda surunkali kasallikning kamqonligi sifatida tasniflanadi. Bemorlarda qizil qon tanachalari soni, rang ko‘rsatkichi, retikulotsitlar miqdori va gemoglobin miqdorining 60-80 g/l darajasida kamayishi kuzatiladi, surunkali gepatit jigar sirroziga o‘tishi bilan anemiyaning kuchayishi kuzatiladi. Bundan tashqari, qon zardobidagi temir darajasi va umumiy temirni bog‘lash qobiliyati pasayadi va ferritin darajasi oshadi. Bunday holda, RES hujayralari tomonidan temirning ko‘payishi kuzatiladi, bu esa progenitor hujayralar bilan yetarli darajada ta‘minlanmaganligi sababli eritropoezning buzilishiga olib keladi.

Jigarining surunkali yallig‘lanish kasalliklari bilan temir almashinuvini, eritropoetin ishlab chiqarishni o‘zgartirish va eritrotsitlarning umrini qisqartirish qobiliyatiga ega bo‘lgan yallig‘lanishga qarshi sitokinlarning ishlab chiqarilishi ko‘payishi aniqlandi. Bundan tashqari, yallig‘lanishga qarshi sitokinlar erkin radikallarni, xususan, azot oksidi yoki superoksid anionini ishlab chiqarishni rag‘batlantiradi va shu bilan eritronga bevosita toksik ta‘sir ko‘rsatadi [1].

Anemiya, shuningdek, CJKni virusga qarshi davolashning, birinchi navbatda, ribavirin bilan davolashning nojo‘ya ta‘siridan biri bo‘lishi mumkin, bu eritrotsitlarning gemoliziga olib keladi, bu terapiya tugagandan so‘ng butunlay

qaytariladi [1]. Bundan tashqari, ribavirin metabolitlarining eritrotsitlarda to'planishi va shu bilan ularning umrini qisqartirish qobiliyati aniqlangan.

Anemiyaning alohida sababi oshqozon va qizilo'ngachning varikoz tomirlaridan qon ketishi bo'lib, turli og'irlikdagi postgemorragik temir tanqisligi anemiyasining rivojlanishiga olib keladi.

Yuqorida aytilganlarning barchasi surunkali buyrak kasalligida anemiyaning davolashda differensial yondashuvni taklif qiladi.

Asosiy kasallikni davolash terapevtik yondashuvning asosidir. Bundan tashqari, transfuzion terapiyasi, temir preparatlari, folatlar va eritropoetinlar qo'llaniladi. Portal gipertenziya bo'lsa, jarrohlik davolash ko'rsatiladi.

Surunkali anemiyada donor qonini yoki qizil qon tanachalarini o'z ichiga olgan tarkibiy qismlarni quyish faqat asosiy patogenetik terapiyaga javob bermaydigan kamqonlikdan kelib chiqqan eng muhim simptomlarni tuzatish maqsadida buyuriladi. Gemoglobin miqdori  $< 65$  g/l bo'lgan hayot uchun xavfli anemiya yoki qon ketishidan kelib chiqqan va qon aylanishining buzilishi bilan birga gemoglobin darajasining 70-80 g / l dan va gematokritning 25% dan kamayishi bilan kechadigan anemiya qizil qon tanachalari yoki yuvilgan qizil qon tanachalarini quyish uchun mutlaq ko'rsatkichdir.

Qonda temir tanqisligi aniqlanganda temir preparatlari ko'rsatiladi. Surunkali kasalliklar kamqonligida tez-tez uchraydigan o'n ikki barmoqli ichak funksiyasining yomonlashishi, og'iz orqali qabul qilinganda temir preparatlarining yomon so'rilishiga olib keladi. Qo'llashning asosiy usuli parenteraldir. Ammo shuni yodda tutish kerakki, ortiqcha temir to'qimalarga zarar etkazishi va o'tkir yurak-qon tomir kasalliklari xavfini oshirishi mumkin bo'lgan juda zaharli gidroksi-radikallarning paydo bo'lishiga olib keladi. Temir o'z ichiga olgan erkin radikallar malign o'smalarning rivojlanishini rag'batlantirishi mumkinligi haqida ma'lumotlar mavjud. Bundan tashqari, temirning ortiqcha miqdori neytrofillar funksiyasining buzilishi bilan bog'liq, ayni paytda immunosuppressiv ta'sir tufayli temir preparatlari bilan davolash kasallikning autoimmun komponenti bo'lgan bemorlarga ko'rsatilishi mumkin.

Folat kislotasi yetishmovchiligi surunkali diffuz jigar kasalligida megaloblastik anemiyaning eng keng tarqalgan sababi bo'lib, spirtli ichimliklarni suiiste'mol qiladigan bemorlarning deyarli yarmida uchraydi. V9 vitaminining yetishmasligi, asosan, ushbu guruh bemorlarining ovqatlanish odatlari bilan bog'liq, bundan tashqari, alkogol metilentetragidrofolat reduktaza fermenti darajasini pasaytiradi va shu bilan organizmda funksional folat tanqisligini keltirib chiqaradi. Boshqalar bilan bir qatorda, etanolning katta dozalarini iste'mol qilish eritrotsitlarda megaloblastik o'zgarishlarning rivojlanishi bilan suyak ko'migiga bevosita zarar yetkazishiga olib

keladi. Sianokobalamin almashinuvining buzilishi, shuningdek, surunkali jigar kasalliklarida eritrotsitlarning megaloblastik qayta tuzilishiga sabab bo'ladi.

Ishning maqsadi: Jigar patologiyasi bilan kasalxonaga yotqizilgan bemorlarda anemiya sindromining tarqalishi va tuzilishini o'rganish.

Materiallar va usullar: Tadqiqotga Samarqand ko'p tarmoqli tibbiyot markazi gematologiya va terapiya bo'limlarida 2020-2024 yillarda daolangan 45 nafar bemorning kasallik tarixlari retrospektiv tekshirish orqali o'tkazildi

Natijalar va muhokama: Patologiya bilan kasalxonaga yotqizilgan bemorlarda fon yoki birga keladigan kasallik sifatida anemiya aniqlandi: jigar 25 ta holatda (53,4%). Bemorlarning yoshi 18 yoshdan 67 yoshgacha bo'lgan ayollar 40,6%, erkaklar 59,4%ni tashkil etdi. Anemiya quyidagi hollarda topilgan. Jigar patologiyalari:

gepatit - 10,6%,  
fibroz - 9,3%,  
sirroz - 80,1%.

Anemiya mavjud bo'lgan gepatit sirrozning etiologiyasi: toksik (alkogol, dori vositalari) - 40,2%, gepatit V va C viruslari - 37,6%, alkogolsiz yog'li jigar kasalligi - 17,5%, autoimmun kasalliklar - 4,7%. 67,1% da yengil darajadagi kamqonlik aniqlangan.

Bemorlarning 48,3 foyizida temir tanqisligi, 39,2 foyizida surunkali kasalliklar, 8,3 % megaloblastik anemiya holatlari, 4,2% da - gemolitik anemiya kuzatilgan.

Xulosa: Anemiya tashxisi bilan kasalxonaga yotqizilgan jigar kasalliklari bilan bemorlarda (52,7%) toksik va virusli kelib chiqadigan jigar sirrozi keng tarqalgan patologiya bo'lib, ko'proq uchraydi. Jigar yetishmovchiligi va portal gipertenziya kuchayishi bilan kamqonlikning chastotasi va og'irligi ortib boradi. Jigar kasalliklari bilan bemorlar orasida temir tanqisligi anemiyasi va surunkali kasalliklar anemiyasi ustunlik qiladi.

Jigarning asosiy kasalligini davolash terapevtik yondashuvning asosi terapiya, temir preparatlari, folatlar, B12, eritropoetinlar bo'lib, ko'rsatma bo'lganda transfuzion terapiya qo'llaniladi.

### **Foydalanilgan adabiyotlar**

1. Safonova M.V., Kozlova I.V., Novosel'sev A.G. Anemiya pri xronicheskix diffuznix zabolevaniyax pecheni // Kazanskiy meditsinskiy jurnal, 2011. № 6. S 883-887. [Elektronniy resurs].
2. Bumagina T. K. Sostoyaniye krovetvoreniye u bolnix sirrozom pecheni: Avtoref. dis. .. k. m. n. - M., 1972.
3. Zolotnitskaya R. P. // Lab. Delo. - 1975. - № 7. - S. 395-397.

4. Kolobayev V. I. // Nauch. trudi Ryazan. med. in-ta. - Ryazan. - 1978,- T.68,- S.91-103.
5. Korolke Y.R., Saricheva T.G.11 Gematologiya i transfuziologiya. - 1988. - №6. - S.26-29.
6. Musalatov X.A., Mindadze N. A. Lecheniye narusheniy obmen jeleza pri sirroze pecheni i vnepechenochnoy portalnoy gipertenzii v pred-i posle operatsionnix periodax. - M.,1994.
7. Sondore V. YU., Vasarinya V. A., i dp.il Xi vses. konf. po klin, bioxim. morf, i immunol. - Riga. - 1983. -S. 512-513.
8. Sherlok Sh., Duli Dyas. Zabolevaniye pecheni i jelchnix putey, perevode angliyskogo. - M., 1999.
9. L.S.Makhmonov., F.Kh.Mamatkulova., M.B. Berdiyaroova, K.E. Shomurodov.THE MAIN CAUSES OF ANEMIA IN IRON AND VITAMIN B 12 DEFICIENCY ASSOCIATED WITH HELICOBACTER PYLORI
10. Makhmonov L. S., Mamatkulova F. Kh., Kholturaeva D. F., Muyiddinov Z. Z. IMPORTANCE OF DETECTION OF HEPSEDINE AND INTERLEUKINS IN "Science and Education" Scientific Journal / Impact Factor 3,848 (SJIF) February 2023 / Volume 4 Issue 2.
11. Mamatkulova F. X. Mamatova N. T. Ruziboeva.O. N. Prevention Of Anemia In Patients With Tuberculosis. The American Journal of Medical Sciences and Pharmaceutical Research, 2(11), 62–65.
12. Maxmonov, L. S., Mamatqulova, F. X., & Meliqulov, B. S. (2023). Trombotsitopatiya bilan kasallangan ayollarda tuxumdon apopleksiyasi kechishi va asoratini davolash tamoyillariga zamonaviy yondashuv. Science and Education, 4(2), 384-391.
13. Makhmonov L. S., Mamatkulova F. Kh., Kholturaeva D. F., Muyiddinov Z. Z. IMPORTANCE OF DETECTION OF HEPSEDINE AND INTERLEUKINS IN IRON DEFICIENCY ANEMIA. Asian Journal of Multidimensional Research ISSN: 2278-4853 Vol. 11, Issue 4, April 2022
14. Dadajanov U. D., Mamatkulova Feruza Xaydarovna, R. Oyjamol N. Features Of Thrombophilia In Covid-19 European Journal of Molecular & Clinical Medicine2020/12/26. 07/03
15. Mamatkulova Feruza Khaydarovna, Akhmedov Husan Isrofilovich, Abdiev Kattabek Makhmatovich. Essential Thrombocythemia - Principal Analysis in Children and Adolescents. JOURNAL OF INTELLECTUAL PROPERTY AND HUMAN RIGHTS Volume: 2 Issue: 10 | Oct – 2023 ISSN: 2720-6882. 23-29.
16. ON Ruziboeva, KM Abdiev, AG Madasheva, FK Mamatkulova MODERN METHODS OF TREATMENT OF HEMOSTASIS DISORDERS IN PATIENTS WITH RHEUMATOID ARTHRITIS Ученый XXI века 78 (7), 8-11.

17. LS Maxmonov, FX Mamatkulova, OE Alimov, UU Raxmonov. Yelka Kamari Operatsiyalarida Regional Anesteziyaning Samaradorligi Miasto Przyszłości 47, 993-997

18. Abdiyev K.M., Dadajanov U.D., Mamatkulova F.X. Nekotoriye aspekti vedeniya bolnix s trombotsitopenicheskoy purpuroy oslojnennoy s apopleksiyey yaichnika. Problemi ekologii, zdorovya, farmatsii i parazitologii. Nauchniye trudi. Moskva. 2013 g. Str. 372-373.

19. Makhmonov L.S., Sh. Koraboev S.K., Gapparova N..Sh, Mamatkulova F. Kh. Early diagnosis and treatment of funicular myelosis in v12 deficiency anemia. Asian Journal of Multidimensional Research Year : 2022, Volume : 11, Issue : 5. First page : ( 369) Last page : ( 373) Online ISSN : 2278-4853.

20. Mamatkulova F.X., Alimov O.E., Namozov M.N.O'. Abdominal jarroxlik operatsiyalardan keyingi davrda regional anesteziyaning samaradorligi va rivojlangan kamqonlikni davolash //Science and Education. – 2023. – T. 4. – №. 2. – C. 445-452.

21. KM Abdiev, AG Madasheva, FK Mamatkulova MODERN METHODS OF TREATMENT OF HEMORRHAGIC SYNDROME AT AN EARLY STAGE IN PATIENTS WITH IDIOPATHIC THROMBOCYTOPENIC PURPURA. УЧЕНЫЙ XXI BEKA, 41-44

22. MF Khaydarovna, AH Isrofilovich, AK Makhmatovich Essential Thrombocythemia-Principal Analysis in Children and Adolescents. Journal of Intellectual Property and Human Rights 2 (10), 23-29

23. LS Maxmonov, MB Norbo'tayeva, FX Mamatkulova AKUSHER GINEKOLOG AMALIYOTIDA TEMIR TANQISLIGI KAMQONLIGI Miasto Przyszłości 54, 319-327

24. Maxmonov L.S., Mamatkulova F.X., Holiqulov B.Y. Trombotsitopatiya bilan kasallangan ayollarda tuxumdon apopleksiyasi asoratini davolash tamoyillari Biologiya va tibbiyot muammolari 2022, №1. UDK: 615.3:617.01.134 ISSN 2181-5674 61-67s.

25. ML Saydullayevich, SX Maxmudovich, MF Xaydarovna Paraproteinemik Gemoblastosalarda Periferik Neyropatiyalar Rivojlanishi. Tashxislash Va Davolashga Zamonaviy Yondoshuvlar Miasto Przyszłości 46, 181-186

26. L.S. Makhmonov, FK Mamatkulova, MB Berdiyeva, KE Shomurodov. The main causes of anemia in iron and vitamin b 12 deficiency associated with helicobacter pylori. Nveo-natural volatiles & essential oils Journal| NVEO, 10167-10174 I BEKA. Ct.41

27. K.M Abdiev, FK Mamatkulova, KM Shomirzaev. STRUCTURE OF COMORBIDITY IN IDIOPATHIC THROMBOCYTOPENIC PURPLE ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal 12 (12), 52-56

28. Abdiyev K.M., Mamatkulova F.X., Shomirzayev X. M. Immun trombositopenik purpurani davolashning innovatsion va noan'anaviy usullari //Science and Education. – 2023. – T. 4. – №. 1. – S. 228-234.

29. Abdiev Kattabek Makhmatovich, Mamatkulova Feruza Khaydarovna. Structure of comorbidity in idiopathic thrombocytopenic purple SKM ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal 22 (12), 56-60

30. U.D DADAJONOV, KM ABDIEV, FX MAMATKULOVA. Innovative methods of treatment of immune thrombocytopenic purpura in young people Society and innovations, 52-56 Society and innovations, 52-56

31. Mamatkulova F. X., Usmonqulov J. Sh. O'. Vitamin V12 kamqonligi va uni davolash //Science and Education. – 2023. – T. 4. – №. 2. – S. 252-259.

32. Maxmonov L., Mamatkulova, F., Abdiyev, K., & Amerova, D. (2021). The importance of using clinical audit in teaching the subject of hematology. Obshestvo i innovatsii, 2(6), 215-221.

33. FX Mamatkulova, SF Ziyodinov, DX Suyundiqov. Yurak-qon tomir kasalliklari bo'lgan bemorlarda qonining elektrokinetik va klinik-laborator ko'rsatmalari. Science and Education 5 (2), 154-160

34. Gadayev A.G., Maxmonov L.S., Mamatqulova F.X. Helicobacter pylori bilan assotsiyalangan temir va vitamin B12 tanqisligi kamqonliklarida yallig'lanish sitokinlarining ayrim laborator ko'rsatkichlar bilan o'zaro bog'liqligi. – 2022.

35. M.F. Khaydarovna. Helicobacter Pylori And its Importance in the Development of Anemia Associated With Iron Deficiency and Vitamin B12 Miasto Przyszłości 44, 207-211.